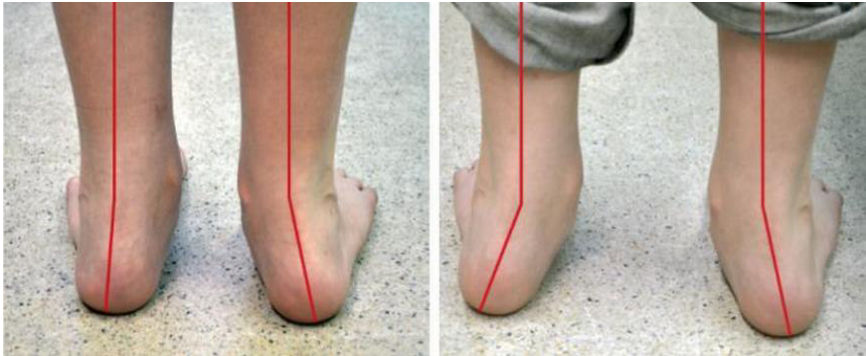

У ДИТИНИ ДЕФОРМАЦІЯ СТОПИ – ЩО РОБИТИ?

Ганчева Кристина, викладач
кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини
Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Вальгус – поширена деформація, при якій гомілки набувають дугоподібної форми (X), а стопи частково вивертаються всередину.

За даними статистики від 40% до 80% випадків всіх ортопедичних відхилень припадають на вальгусну деформацію стопи у дітей старше 5 років. Діагноз встановлюють, якщо відстань між внутрішніми сторонами стоп становить не менше 4-5 см при зімкнутих разом колінах, склепіння зміщені всередину, а пальці і п'яти відхиляються до зовнішньої сторони.

По-перше: треба знати, що у процесі росту та формування дитини, ніжки міняють свою форму та конфігурацію.

Різновиди захворювання вальгусної деформації стопи і стадії розвитку

Після народження і протягом першого року життя діти мають «0-подібну» або варусну форму ніжок, яка поступово зменшується і в період з 1 до 2,5-3 років стає «нормальною». Однак, починаючи з віку 2,5-3 років і до віку

6-7 років, ніжки дитини стають «X-подібними» або вальгусними. І це якраз той проміжок, коли батьки шукають «спеціалістів», які б призначили дитині «чудодійні» устілки, «профілактичне ортопедичне» взуття та спеціальний масаж. Але пропонуємо подивитися на малюнок ще раз – як бачимо з віку 6 років і до 12-13 років форма ніжок дитини має набути нормальної будови – і без усякого лікування!

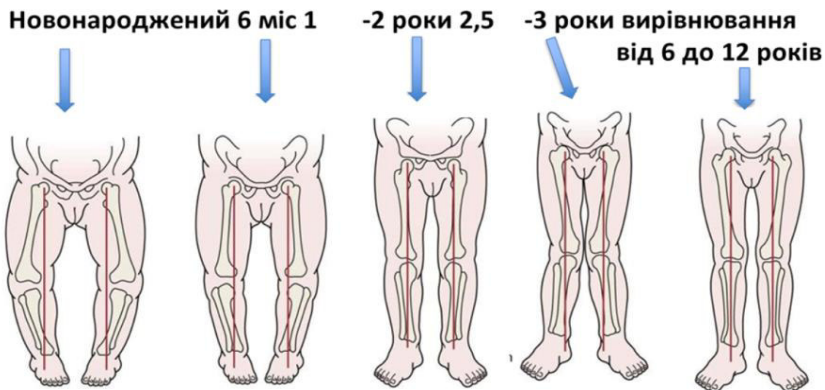
Адже це є фізіологічні генетично детерміновані зміни у формі нижніх кінцівок! Такі стани не потребують ніякого лікування!

Якраз на період дитини з 2 до 6-7 років найчастіше припадає час звернення батьків з приводу «плоскостопості та вальгусу стоп», адже саме у цей період «X-подібні» або вальгусні кінцівки «провокують» появу вищевказаних «деформацій» стоп:

Треба пам'ятати, що фізіологічний вальгус заднього відділу стопи – відхилення п'яти назовні на 5-7 градусів є НОРМОЮ!

Але існують досить великі суто індивідуальні та спадкові варіанти як висоти склепіння стопи, так і вальгусного відхилення стопи, які в більшості випадків не є патологією, а є нормою для кожної конкретної дитини, а у подальшому і дорослої людини.

Так само як здорові діти мають різний зріст, так і здорові стопи мають різну висоту склепіння.

Фізіологічні коливання (відхилення від норми)

Сучасні багаторічні дослідження питання вальгусної деформації стоп давно довели наступне:

- більшість дітей народжуються «плоскостопими» і така зглаженість склепіння стоп обумовлена наявністю жирової «подушки» на підшві стопи в її середній частині, тому раннє і необгрунтоване призначення устілок та ортопедичного взуття передчасно руйнує цю, створену природою «внутрішню устілку»;

- у дітей до трьох років недостатньо сформований поштовх стопою, часто діти такого віку ходять, ніби перевалюючись. Є англійське слово, яке характеризує таку ходьбу у дітей від 1 року до 2,5-3 років, це слово *toddler*, перекладається приблизно як «топтун», тобто дитина, яка ще не впевнено ходить. У цих дітей у зв'язку з віком поки що недостатньо сформована функція гомілковостопного суглоба;

- склепіння стоп формується протягом першого десятиріччя життя і функціонально початок формування відбувається не після народження, а у віці від 2 років, повне формування стопи, як органа руху та опори з притаманною їй опорною, балансувальною, ресорною, рушійною та пропріорецептивною функцією відбувається поступово і закінчується до 8-9 років;

- у кожної п'ятої дитини ніколи не сформується склепіння стопи та 23-25% дорослих мають плоскостопість, а отже, плоскі стопи – нормальне явище як у дітей, так і у дорослих! У більшості дорослих з плоскостопістю стопи не болять, а їх витривалість та функціональна здатність не відрізняється від середньостатистичної норми.

- ортопедичне взуття, «Спеціальні» устілки, «подушечки», супінатори під склепіння здорових стоп шкодять дітям – не дають нормально працювати м'язам, можуть викликати дискомфорт у дітей з мобільною плоскостопістю... І спустошують гаманці батьків!

- є чіткі дані, що ступінь плоскостопості мало корелює зі скаргами пацієнта. Тобто незначний ступінь плоскостопості може викликати масу скарг, а є діти з вираженою плоскостопістю, яких нічого не турбує.

- скарги під час плоскостопості – це біль у стопі. Коли кажуть, що при плоскостопості болить колінний суглоб, попереk, шия тощо – це абсолютно нічим не підтверджена споглядальна конструкція.

- у людей з плоскостопістю цілком може турбувати і попереk, і коліно, і так далі, але це не причинно-наслідковий зв'язок. Тобто, якщо зниження склепіння стопи у людини обумовлена слабкістю зв'язок, гіпермобільністю, то рано чи пізно можуть бути проблеми і зі стопою, і з хребтом. Не є фактом, що стан стопи обумовлює проблем з відділами скелета, що розташовуються вище.

- у всьому цивілізованому світі масаж є spa-процедурою, що доставляє людині позитивні емоції. Однак, у випадку маленьких дітей, у віці від 1 міс до 3-4 років масаж стоп точково-щипковий та масаж стимулюючий м'язи спини, сідниць, стегон, гомілок і стоп може розглядатися в плані позитивного фактора щодо формування стоп.

- також **ДУЖЕ** важливо не дозволяти масажистам, остеопатам та іншим спецам виконувати вправи і рухи стопою, які є нефізіологічними! Наприклад кругові рухи стопою, різкі пронаційні або супінаційні рухи тощо.

Симптоми вальгусної деформації стопи у дитини

Існує дуже проста та показова клінічна функціональна проба для діагностування вальгусної деформації стопи, яку батьки за бажанням можуть провести навіть у себе дома, без огляду лікаря.

Поставте дитину на носки (на пальці) – якщо у цьому положенні формується поздовжнє склепіння стоп та усувається «вальгус» п'ятки (п'ята стає у варусне положення), то у Вашої дитини мобільна плоска стопа і за відсутності щоденного болю в стопах – це є варіантом норми!

Також нагадуємо, що на теперішній час широко застосовувана в Україні методика плантографії втратила своє значення і слугує більше «обгрунтуванням» для призначення устілок, та інших марних ортопедичних застосунків, які тільки шкодять дітям.

Вправи для попередження вальгусної деформації стопи

Що можуть зробити батьки для кращого розвитку стоп і як запобігти розвитку або прогресуванню плоскостопості та «вальгусній» стопі?

На жаль, немає гарантованого способу запобігти проблемі вальгусної деформації стопи, але можна багато зробити для здорового розвитку дитини:

Рекомендація 1. Необхідно всіляко сприяти вільному пересуванню Вашого малюка різними нерівними поверхнями, будь то вдома чи на природі (ходьба по піску, травичці, камінцям тощо).

Рекомендація 2. Розумне фізичне навантаження (зарядка з татом і мамою (всі діти люблять «мавпувати» – повторювати рухи) або спортивна секція, а краще і те і інше). Вправи на витривалість, координацію, розвиток чутливості також можуть позитивно вплинути на попередження розвитку вальгусної деформації стопи.

Рекомендація 3. Немає необхідності самостійно призначати дитині ортопедичне взуття або масажі – краще обговорити це з лікарем, чи є така потреба у Вашої дитини або йому достатньо власних рухів у звичайних умовах?

Рекомендація 4. Загальна рекомендація при плоско-вальгусній стопі у дитини – багато ходити босоніж і спиратися на тому факті, що склепіння стопи розвиватиметься спонтанно з фізіологічним поворотом шийки стегнової кістки, а злегка знижене склепіння стопи не буде мати негативний вплив на функцію стопи в зрілому віці.

РЕКОМЕНДОВАНИЙ КОМПЛЕКС ВПРАВ ПРИ ПЛОСКО-ВАЛЬГУСНІЙ ДЕФОРМАЦІЇ СТОП:

Вправа 1. Катання м'ячика ніжками

Сісти на стілець. Тримайте спину прямо. Покласти під ногу тенісний м'яч.

Катати м'яч уперед-назад. Не забувати про спину. Не розслаблятися та тримати її рівно. Виконувати цю вправу протягом 2-3 хвилин. Повторити із протилежною ногою.

Вправа 2. Збір тканини пальчиками ніг

Сісти на стілець і покласти рушник під ногу. Захопити рушник пальцями ніг. П'яти мають бути притиснуті до підлоги. Згинати та розгинати пальці, повільно підтягуючи рушник до себе. Поміняти ноги та повторити вправу. Виконайте 2-3 підходи до 10-15 повторень.

3. Підйом з підлоги ногою дрібних предметів

Сісти на стілець, схопити маленькі деталі пальцями ніг і перекладіть на іншу сторону, або у якусь ємкість.

Повторити іншою ногою.

Вправа 4. Катання палиці/качалки

Сісти на стілець, слідувати за рівною поставою. Викачуємо скалочку або палицю вперед і назад по 10 разів у кожную сторону, потім зміна ніг.

Вправа 5. Підйом та прогин

Покласти рушник на піднесення/підставку. Обпертися на стілець перед собою для підтримки. Стиснути рушник пальцями ніг, а потім опустити п'яту до землі. Вона повинна опуститися нижче за лінію кроку. Поставити на піднесення іншу ногу і використовуйте її тільки для того, щоб знову підвестися. Зробити 2 підходи по 10 повторень кожної ноги.

Вправа 6. Зміцніть м'язи склепіння стоп

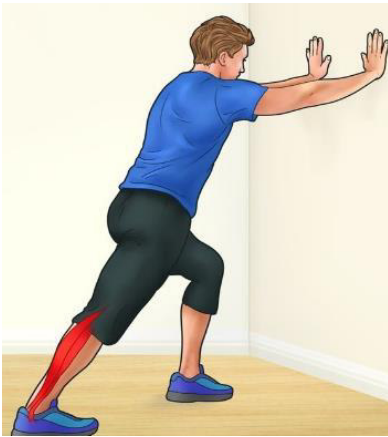
Сісти на стілець. Зігнути ногу і перекинути її через протилежне стегно. Обернути еластичну стрічку навколо стопи. Підніміть руками стопу

вгору, потім повільно опустіть стопу у вихідне положення. Зробіть 2 підходи по 10 повторень із кожною ногою.

Вправа 7. Піднімайте пальці ніг протягом дня

Сядьте, постав ноги на підлогу. Підніміть пальці ніг, щоб ваша стопа вигнулась.

Повільно опустіть пальці ніг, зберігаючи при цьому прогин, щоб ви відчували, як напружені м'язи склепіння стопи. Затримайтеся на 5 секунд, а потім розслабте стопи. Виконайте 5 повторень кожної ноги.

Вправа 8. Розтягуйте ікри

Встаньте перед стіною і впріться обома руками в стіну. Витягніть ногу позаду себе, випрямивши коліно та виставивши пальці вперед. Поставивши п'яту на підлогу, почніть нахилитися вперед, доки відчуєте напругу ікри. Затримайтеся на 30-60 секунд. Повторіть вправу чотири рази для кожної ноги.

9. Пальчикова йога

Сісти, сконцентруватися на пальцях ніг. Підняти великий палець догори. У той же час притиснути решту пальців до підлоги. Затримайтеся на 5 секунд. Тепер притиснути великий палець і підійняти решту пальців вгору. Затримайтеся на 5 секунд. Повторіть 10 разів для кожної ноги.

Список використаних і рекомендованих джерел:

1. Ардашев О. Є. Дослідження з визначення співвідношення функціональних розладів стопи в дітей дошкільного віку з функціональними розладами та анатомічними змінами стопи Олександра Євгенівна Національний технічний університет України «КПІ» 2016-06-07 Вип. 1(25) (2014) (<http://www.sport.vnu.edu.ua/index.php/sport/issue/view/17>)
2. Бичук І. О. Аналіз біомеханічних характеристик стопи дітей старшого дошкільного віку / І. О. Бичук, А. І. Альошина, О. І. Бичук // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт. – 2010. – Вип. 81. – С. 129-132.
3. Винник Джозеф П. Адаптивное физическое воспитание и спорт / под ред. Джозефа П. Винника ; пер. с англ. И. Андреев. – Киев : Олимп. лит., 2010. – С. 372.
4. Вихляев Ю. М. Методика застосування ортопедичних устілок для корекції деформацій стопи / Ю. М. Вихляев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 11. – С. 9-11.
5. Огурцова Татьяна. Метод обследования опорно-двигательного аппарата человека по отпечаткам стоп в динамике и синтез бионических стелек : промоционная работа [Электронный ресурс] / Татьяна Огурцова. – Рига : 2006 – С. 48. – Режим доступа : www.pdfactory.com

6. Присяжнюк У. І., Вовканич А. С. Аналіз програм фізичної терапії для дітей із плоско-вальгусною деформацією стоп фізична терапія, ерготерапія № 14 (2023) с. 91-97
7. Кондрахіна Т. С. Ефективність застосування функціонального кінезіотейпінгу в дітей 8-10 років з плоско-вальгусною деформацією стопи : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 227 "Фізична терапія, ерготерапія" / наук. керівник І. В. Кальонова. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 63 с.